

ZAHRANIČNÍ A VOJENSKÁ POLITIKA ČLR

Podplukovník PhDr. Oldřich Nekula

V období zostřené vojenskopolitické situace v Evropě a ve světě, vyvolané agresivní politikou USA a dalších zemí NATO, v podmínkách zvýšeného úsilí čínského vedení o přeměnu ČLR ve vojenskou a ekonomickou mocnost, schopnou zásadně ovlivňovat mezinárodní poměr sil ve prospěch hegemonistických a expanzionistických cílů, uskutečnil se ve dnech 1.—11. září 1982 v Pekingu XII. sjezd Komunistické strany Číny.

Sjezd, připravovaný v podmínkách šest let trvajícího boje o politickou koncepci Číny po smrti Mao Ce-tunga, zhodnotil dosavadní výsledky při formování pomaovské linie nového pragmatického vedení, schválil reorganizaci nejvyšších stranických orgánů, přijal nové stanovky KS Číny a vytyčil generální linii vnitřní, zahraniční a vojenské politiky ČLR v dalším období.

XII. sjezd KS Číny odmítl nejvíce zdiskreditované postuláty Mao Ce-tunga, odsoudil tendence k chápání „třídního boje jako rozhodujícího článku“ ve vývoji čínské společnosti a distancoval se od teorie „permanentní revoluce a zcstřování třídního boje za diktatury proletariátu“. Neanalyzoval však skutečné příčiny vážných deformací ve straně a společnosti a neoznačil jejich pravé viníky.

V souladu s novými stanovami došlo na sjezdu k reorganizaci nejvyšších stranických orgánů. Mezi nejvýznamnější změny patří zrušení funkce předsedy ÚV a jeho náměstků a zřízení funkce generálního tajemníka, kterým se stal Teng ův stoupenec Chu Jao-pang. Při ÚV strany byla nově zřízena ústřední poradní komise, jež má být „politickým pomocníkem a poradcem“ ústředního výboru. Jejím předsedou byl zvolen Teng S'ao-pching, který byl zároveň jmenován předsedou vojenské komise ÚV KS Číny. Byla rovněž vytvořena ústřední komise pro dohled nad stranickou disciplínou v čele s Čchen Jünem.

Kádrové změny, uskutečněné na XII. sjezdu KS Číny, svědčí o zjevném přesunu moci ve prospěch pragmatiků, kteří značně posílili své pozice jak v ústředním výboru, tak v politickém byru a sekretariátu ÚV KS Číny. Teng S'ao-pching, Chu Jao-pang, Čchen Jün a také Čao C'-jang jako předseda státní rady budou zřejmě ve stále větší míře rozhodovat o vnitřní, zahraniční a vojenské politice ČLR. Zároveň však budou nadále vystaveni určitému tlaku vnitřní opozice, zejména ze strany „umírněných levicových centrů“ v čele s předsedou Všečínského shromáždění lidových zástupců maršálem Jie Tien-jingem (v březnu 1983 požádal o uvolnění z funkce

ce ze zdravotních důvodů) a bývalým místopředsedou ÚV strany Li Sien-nienem. Realizaci záměrů pravicově nacionalistického křídla čínského vedení budou nadále ztěžovat i stoupenci „kulturní revoluce“ na

středních a nižších stupních stranického a státního aparátu v provinciích. Splnění sjezdové linie bude ve značné míře závislé rovněž na získání podpory ze strany vedení ozbrojených sil.

Hlavní rysy zahraniční a vojenské politiky ČLR po XII. sjezdu

XII. sjezd KS Číny potvrdil neměnnost dlouhodobé strategické linie na přeměnu ČLR ve vojenskoprůmyslovou mocnost, která by byla schopna z velmocenských pozic ovlivňovat vývoj ve světě. Dosavadní neúspěchy při realizaci tohoto cíle si však vynutily některé změny v taktice.

Došlo především k určitému přehodnocení dosud jednostranné orientace čínského vedení na Západ, neboť tato úzká vazba nejenže nevedla k posílení prestiže ČLR ve světě, nýbrž naopak fixovala její nerovnoprávné postavení ve vztazích s vyspělými kapitalistickými státy a navíc ve spojení s vulgárním čínským antisovětským vyvoláváním nedůvěry vůči Číně zejména v rozvojových zemích. Politické sblížení ČLR se západními státy nepřineslo předpokládaný široký rozvoj výhodné ekonomické spolupráce, ani nevytvořilo podmínky pro realizaci rozsáhlých požadavků Číny na dodávky nejmodernějších zbraní a bojové techniky pro své ozbrojené síly. Čínské vedení také nemohlo dlouhodobě ignorovat trávající kritiku svých proimperialistických postojů zemí světového socialistického společenství. Změny v taktice byly rovněž vyvolány vážnými problémy, způsobenými živelným pronikáním buržoazní ideologie do Číny v rámci „otevření dveří“ na Západ.

Nová taktická linie předpokládá větší pružnost, pragmatičnost a diferencovanost zahraniční politiky ČLR. Má vytvořit čínskému vedení širší prostor k uskutečňování tzv. nezávislé politiky, spočívající fakticky v politickém balancování mezi Sovětským svazem a Spojenými státy a opírající se o vědomí mimořádné důležitosti „čínského faktoru“ pro oba světové společenské systémy. Na tomto základě vytěžit v současném období zosílené mezinárodní situace maximum výhod pro ČLR. Proto sjezd přijal závěr, že se Čína nehodlá připoutat k žádné velmoci ani skupině velmocí.

Sovětský svaz již není ve sjezdových dokumentech označován za „nepřítele č. 1“, přestalo se hovořit o jeho „sociálnímu imperialismu“ a teze o boji proti tzv. hegemonismu byla znovu rozšířena na obě „supervelmoci“. Zároveň došlo k ústupu od dříve prosazované teze o nevyhnutelnosti války a připouští se možnost jejího odvrácení.

Za hlavní hrozbu pro mír je nyní označována „rivalita dvou velmocí“. Cestu k zajištění míru spatřuje Čína v boji národů proti blíže nedefinovanému hegemonismu a expanzionismu.

V duchu linie XII. sjezdu věnuje čínské vedení prioritní pozornost **rozšiřování vztahů s rozvojovými zeměmi**. Pod rouškou příslušnosti k „třetímu světu“ se Čína snaží dosáhnout postavení všeobecně uznávaného mluvčího rozvojových zemí, koordinovat jejich politiku s cílem odtrhnout je od svého přirozeného spojence — světového socialismu. Značné úsilí věnují čínští předáci ovlivnění hnutí nezúčastněných zemí. Usilují o narušení pozic Kuby, Vietnamu a dalších pokrokově orientovaných států v hnutí a snaží se oslabit jeho protimperialistické zaměření.

Hlavním objektem čínského velmocenského zájmu zůstává jihovýchodní Asie. Všestrannou podporou kontrarevolučních sil a zesílenou podratnou činností se Čína snaží destabilizovat pokrokový vývoj především ve Vietnamské socialistické republice, Kambodžské lidové republice a Laoské lidové demokratické republice, narušovat jejich vztahy se zeměmi socialistického společenství a vytvářet podmínky k nastolení pročnských režimů v těchto indočínských zemích. K realizaci svých záměrů je čínské vedení odhodláno použít v případě potřeby i síly, zejména proti VSR.

Zvýšenou aktivitu vyvíjí Čína vůči členským státům Sdružení zemí jihovýchodní Asie (ASEAN). Po vytvoření tzv. koaliční vlády Demokratické Kambodže v čele se Sihanukem se snaží za pomoci extrémních antikomunistických sil v Thajsku a Singapuru vytvořit „jednotnou frontu“, schopnou svrhnout pokrokovou vládu Kambodžské lidové republiky. Otevřeně se staví proti návrhům VSR, KLR a LLDR na řešení problémů v jihovýchodní Asii politickým jednáním a všemi prostředky máří ochotu představitelů Indonésie a Malajsie k vzájemnému dialogu se socialistickými státy Indočíny.

V jižní Asii počítá Čína nadále s Pákistánem jako s nástupištem k uskutečňování svých agresivních záměrů v této oblasti. Skrytě rozdmýchává separatistické hnutí a teroristickou činnost v severovýchodní Indii, podporuje své přívržence v Nepálu,

Bhutanu, Bangladéši a ve Sri Lance. Silí též čínské snahy oslabit přátelství Indie se Sovětským svazem a dalšími socialistickými zeměmi. Čína nadále poskytuje v nezměněné míře pomoc afghánským kontrarevolucionářům a v podstatě vede nevyhlášenou válku proti Afghánistánu.

Ve vztahu k irácko-iránskému ozbrojenému konfliktu proklamuje Čína nutnost jeho ukončení, zároveň však odsuzuje neústupnost Íránu a podporuje Írák jak politicky, tak i dodávkami zbraní a munice.

V Africe soustřeďuje ČLR pozornost na získání podpory své politiky bez ohledu na politické zaměření jednotlivých afrických zemí. Intenzivně rozvíjí vojenskopolitickou a vojenskoekonomickou spolupráci s reakčními režimy, jako je např. Egypt, Súdán, Somálsko a Zaire.

Na **Dálném východě** je patrná určitá zdrženlivost při rozvíjení styků ČLR s Japonskem. Čínské vedení usiluje o větší využití japonského ekonomického potenciálu a vyspělé vědeckotechnické základny k modernizaci národního hospodářství ČLR. Ke zvýšení zájmu Japonska o rozvoj spolupráce s Čínou má sloužit i podpora neoprávněných japonských územních nároků vůči SSSR. Naproti tomu obavy z ohrožení dominantního postavení Číny v jihovýchodní Asii ze strany Japonska vedly na XII. sjezdu ke změně postoje vůči oživování japonského militarismu. Čínské vedení údajně nehodlá v budoucnu podporovat záměry USA a Japonska na zvyšování japonského vojenského potenciálu.

XII. sjezd KS Číny potvrdil trvalý orientaci ČLR na **rozvoj vztahů s USA a vyspělými západoevropskými zeměmi**. Čínsko-americké vztahy se po počátečním rozmachu dostaly do určitého útlumu, jsou však nadále aktivní. Navenek je tato aktivita ze strany ČLR maskována ztížením vztahů s USA především v souvislosti s pokračujícími dodávkami americké výzbroje Tchajvanu a vytvářením dojmu, že další rozvoj bilaterálních vztahů závisí především na USA. Deklarovaná politika „stejně vzdálenosti od obou supervelmocí“, změny v heslech a rétorice, ukazování rozporů mezi Čínou a USA, mají nejen oslabit kritiku jednostranné orientace ČLR na Spojené státy rozvojovými zeměmi, ale jsou zároveň prostředkem nátlaku na americkou vládu k získání moderních zbraní a technologie. Současně má tato koncepce podnícti intenzivní rozvoj vztahů s hlavními evropskými státy NATO, což by čínskému vedení mělo umožnit snížení závislosti Číny na USA při realizaci svých strategických záměrů. Aktivizaci styků se západoevropskými zeměmi chce Čína také ovliv-

ňovat jejich vztahy se socialistickými státy.

Změna taktické linie, schválená XII. sjezdem KS Číny, se odrazila i v určitém přehodnocení stanovisek čínského vedení vůči **SSSR a ostatním zemím socialistického společenství**. Závažným důsledkem je obnovení politického dialogu se Sovětským svazem.

Vztahy s ostatními socialistickými zeměmi jsou nadále charakterizovány přísně diferencovaným přístupem. Za vzor „socialistické spolupráce“ činí představitelé označují vztahy s Korejskou lidově demokratickou republikou, Rumunskem a Jugoslávií. Rozdílný přístup hodlá čínské vedení uplatňovat vůči tzv. státům východní Evropy, mezi něž řadí i ČSSR. Ve své podstatě jde o takovou politiku, která by měla vést k narušení vztahů mezi těmito zeměmi a Sovětským svazem a k rozbití jednoty socialistického společenství.

Přes určitý posun zahraničně politické orientace ČLR vůči socialistickým zemím, k němuž dal impuls XII. sjezd, je nutné počítat s tím, že půjde o dlouhodobý proces. Svědčí o tom např. snaha čínského vedení podmiňovat výsledky probíhajících jednání se Sovětským svazem splněním řady vojenskopolitických podmínek, jako snížení počtu sovětských vojsk na čínsko-sovětských hranicích, jejich odsun z Mongolské lidové republiky a Afghánistánu, zastavení podpory vietnamské politiky vůči Kambodži. Jednání bude ztěžovat i skutečnost, že čínské vedení nehodlá normalizovat vztahy se SSSR na principech marxismu-leninismu a proletářského internacionálního, ale jejich bázi má být čínské pojetí zásad mírového soužití.

XII. sjezd KS Číny potvrdil, že ozbrojené síly zůstávají nadále jedním z nejdůležitějších nástrojů čínského vedení při praktickém uplatňování vnitropolitických a zahraničněpolitických záměrů ČLR. Proto si armáda udržela významné pozice v nejvyšších stranických orgánech (v politickém byru tvoří příslušníci ozbrojených sil asi 30 %, v ÚV asi 20 % celkových počtů).

Pravicově nacionalistické křídlo Teng Siao-pchinga se podařilo rozsáhlými кадровými opatřeními na nejvyšších stupních armádního velení omezit vliv stoupenců „kulturní revoluce“ a ortodoxních maoistů a vytvořit tak podmínky ke konečnému podřízení armády komunistické straně a omezení jejího výsadního postavení v čínské společnosti.

Při rozpracování linie vojenské politiky XII. sjezdu KS Číny velení čínských ozbrojených sil soustřeďuje úsilí na výstavbu moderní armády, schopné vést útočné a obranné operace v podmínkách konvenční

i jaderné války. Důraz klade především na zkvalitnění výběru a přípravy kádru, zefektivnění výcviku a výchovy vojáků a postupné vyzbrojení armády soudobou bojovou technikou.

Teoretickým východiskem této koncepce je v podstatě nové chápání úlohy lidského činitele ve vojenské doktríně Číny. Opírá se o tezi, že bojová síla armády nespočívá v její početní převaze, ale je podmíněna technickou úrovní výzbroje a především schopností dokonale ji ovládat. V souladu s tímto názorem je zdůrazňována možnost současně s postupnou modernizací a zkvalitňováním přípravy vojsk snižovat početní stavy armády. Úspěšné završení tohoto procesu si vyžadá především omladit velitelský sbor, snížit počet různých stupňů vedení a racionálněji vymezit jejich pravomoci a úkoly.

Omlazování velitelského sboru se urychleně řeší především u vojsk — na stupni pluk a níže, kde se již údajně podařilo snížit věkový průměr důstojníků na 35 let. Na stupni svazek nemají sloužit důstojníci starší 45 let. Přípravují se opatření k omezení věkové hranice generálů a důstojníků zařazených na vysokých velitelských a štábních funkcích na 60 let, s výjimkou náměstků ministra národní obrany, náčelníka GŠ a náčelníků správ MNO. S cílem zvýšit zájem mladých lidí o vojenskou službu přistoupilo čínské vedení ke zvyšování platů nižších důstojníků, je připravováno zavedení nových uniforem s hodnostními označením a další opatření. Ke zmírnění odporu části velitelského sboru proti procesu omlazování a snižování počtů mají mít důstojníci po propuštění z armády určité výhody, např. má jim být ponechána dosavadní výše platu, poskytnuty finanční půjčky pro výstavbu rodinných domů apod.

Kádrová opatření jsou zaměřena především proti těm příslušníkům velitelského sboru, kteří neprojevují dostatečnou aktivitu při plnění směrnic současného vedení strany, nemají potřebné vojenské vzdělání, nebo neodpovídají požadavkům vojenské služby z hlediska zdravotního a věkového. Zároveň mají vytvořit podmínky k postupné likvidaci představitelů „levičáckého vlivu“ a „buržoazního liberalismu“ v čínských ozbrojených silách.

Zvýšení připravenosti armády k vedení bojové činnosti v soudobých podmínkách má být dosaženo především podstatným zkvalitněním výcviku, prohloubením součinnosti jednotlivých druhů ozbrojených sil a všestranným zlepšením připravenosti velitelského sboru. V rámci těchto opatření jsou např. organizovány pro vyšší

velitelské kádry zvláštní doškolovací kurzy, u vojsk jsou zaváděny nové progresivní metody a formy výcviku. Pozornost je věnována zvyšování účinnosti ideové politické práce na všech velitelských stupních.

Růst připravenosti velitelského sboru, jednotek a útvarů čínské armády má postupně vést k vytvoření podmínek k nahrazení doktrín „lidové války“ doktrínou tzv. aktivní obrany. Spočívá v tom, že místo dřívější koncepce na likvidaci nepřítele v hloubce čínského území se počítá s jeho zadržením v pohraničních oblastech Číny a s rychlým přenesením operací mimo teritorium Číny.

V souladu s tímto záměrem jsou vytvářena ve všech provinciích, autonomních oblastech a městech tzv. vojska lidové ozbrojené policie. Mají zajišťovat především vnitřní bezpečnost země, ochranu nejdůležitějších vládních a stranických institucí a významných hospodářských i vojenských objektů a převzít tak část úkolů, které dosud plní příslušníci čínské armády. Čínské vedení zároveň počítá s tím, že v době míru využije „vojska lidové ozbrojené policie“ k postupnému omezování vlivu armády v čínské společnosti a k její úplné podřízení Komunistické straně Číny.

Ve výstavbě ozbrojených sil ČLR je kladem zvýšený důraz na kvalitativní stránku rozvoje. Prioritní pozornost věnují čínští předáci nadále zejména zvyšování dosahu a přesnosti zásahu strategických jaderných zbraní. Úspěšně zkoušky s řízenými střelami čínské výroby s dosahem kolem 12 000 km potvrzují realnost jejich předpokládaného zavedení do výzbroje čínské armády do konce roku 1985. Jsou zkvalitňovány i některé druhy konvenčních zbraní, např. tanky a dělostřelecká technika. Vzhledem k omezeným platebním možnostem země nehodlá čínské vedení uskutečňovat rozsáhlejší nákupy výzbroje v zahraničí, ale usiluje o získání vzorků a technologické dokumentace a o výrobu moderních zbraní a bojové techniky v ČLR.

Orientace Číny na rozvoj vojenské spolupráce s USA a evropskými státy NATO potvrzuje. Čínské vedení hodlá využít především dříve uzavřených dohod o prodeji americké moderní technologie a zařízení pro tzv. dvojí použití (pro civilní i vojenské účely) a o dodávkách amerických zbraní ozbrojeným silám ČLR výměnou za čínské strategické suroviny. Chce dále rozšiřovat dvoustranné vojenské kontakty na všech úrovních, zvyšovat počty příslušníků čínské armády studujících na vojenských školách a zařízeních v USA, využívat pomoci amerických vojenských instruktorů při přípravě specialistů čínské armády na území

ČLR. Předpokládá se rozvoj čínsko-americké spolupráce při sledování vojenské činnosti SSSR na Dálném východě (za pomoci amerických elektronických zařízení instalovaných na čínském území). Má se zintenzivnit výměna špiónážních informací mezi ČLR a USA o činnosti sovětské námořní flotily v Tichém oceánu a v jihovýchodní Asii. Za tím účelem mají být uzavřeny dohody o využívání vojenských přístavů obou zemí v těchto oblastech.

Z V. Británie chce Čína získat především elektronickou výzbroj a výrobní zařízení pro montáž leteckých motorů do bojových letounů vlastní výroby. Probíhá jednání o dodávkách letounů se svislým startem a přistáním Harrier a o nákupu výstražného systému zjišťování ponorek (do vzdálenosti 300 km od pobřeží) pro čínské ozbrojené síly. Požadavek Číny na nákup malého počtu francouzských letounů Mirage 2000 (2—3 kusy) zatím naráží na negativní stanovisko francouzské vlády, která je

ochotna uvedený typ letounů dodat pouze v počtu nejméně 50 kusů (proti okamžitému zaplacení), včetně prodeje licencí. Od NSR bude Čína zřejmě nadále kupovat především spojovací techniku a dopravní prostředky.

Vojenská spolupráce ČLR s USA a ostatními státy NATO se bude s největší pravděpodobností dále rozšiřovat i do oblasti operační přípravy štábů a vojsk.

V souladu s úsilím stát se vedoucí silou tzv. třetího světa, kladou čínští představitelé zvýšený důraz na aktivizaci vojenských vztahů s rozvojovými zeměmi především v Africe a v Asii. Zaměřují se na dodávky zbraní a bojové techniky. Např. do Pákistánu, EAR a Zaire dodává Čína tanky, bojové letouny a vojenská plavidla. Podílí se rovněž na vyzbrojování pczemního vojska Súdánu, Tanzánie a Mali, vojenského letectva a vojenského námořnictva Bangladéše, Tanzánie, Tuniska a Zaire.

Svolání XII. sjezdu Komunistické strany Číny mělo být rozhodujícím krokem k překonání hluboké a vleklé krize, zasahující všechny oblasti života země. Přes posuny v teorii i praxi maoismu, k nimž došlo od roku 1976 po smrti Mao Ce-tunga, které našly svůj odraz v některých realisticky formulovaných závěrech sjezdových dokumentů, není možné XII. sjezd hodnotit jako „historický zlom“ ve vývoji strany a společnosti. Není možné jej rovněž považovat za nastoupení cesty skutečného socialistického rozvoje ČLR. Sjezd ani svým jednáním ani závěry nevytvořil podmínky k účinnému řešení dlouhodobých politických, ekonomických a společenských problémů ČLR. Nestanovil rovněž konkrétní reálnou koncepci rozvoje Číny v dalším období. Je pouze jedním z řady politických kompromisů současného čínského vedení.

Hlavní ideologií KS Číny zůstává nadále maoismus, který v podmínkách současné etapy vývoje strany neznamená změnu jeho protimarxistického charakteru. Pravicově oportunisticke podstata „Maova učení“ zůstává zachována, mění se pouze taktika při uplatňování vytyčených zásad.

XII. sjezd KS Číny je možné považovat za vítězství pravicově orientované skupiny Teng Siao-pchinga, která si ještě více upevnila své mocenské pozice. Boj o moc v čínském stranickém a státním vedení však nebyl sjezdem ukončen. Trvajících nejednota názorů na další postup při řešení závažných vnitřních a zahraničněpolitických otázek představuje potenciální zdroj dalších mocenských střetů a vnitropolitických

komplikací. Není možné však předpokládat, že v blízké budoucnosti dojde k takovému vyhranění vnitropolitické krize, jež by vyústila v zásadní změnu politické orientace ČLR.

Potvrzení strategické linie na přeměnu Číny ve vojenskoprůmyslovou mocnost, schválení dokumentů, obsahujících řadu rozporných, dvojsmyslných a kompromisních tezí, které umožňují různou interpretaci, vytvářely čínskému vedení široký prostor k taktickému manévrování v zahraničněpolitické a vojenskopolitické oblasti.

Prvořadou pozornost hodlá ČLR věnovat rozšiřování vztahů s rozvojovými zeměmi.

Nově formulovaná sjezdová linie přístupu Číny k mezinárodnímu komunistickému a dělnickému hnutí může rozšířit možnosti čínského vedení při navazování kontaktů s komunistickými a dělnickými stranami a vytvořit podmínky pro destruktivní působení uvnitř hnutí.

Prioritní pozornost bude čínské vedení nadále věnovat modernizaci ozbrojených sil, především budování raketového a jaderného potenciálu. V souladu se závěry sjezdu budou výstavbu armády charakterizovat zejména kvalitativní změny. Modernizace výzbroje však bude limitována ekonomickými možnostmi země. S výraznějším zvýšením bojovosti čínské armády je možné počítat asi v polovině tohoto desetiletí, kdy má být ukončena první etapa modernizace čínských ozbrojených sil.